

**КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ
ТА МУЗИЧНОЇ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ**

Народна музична творчість

Освітній ступінь	бакалавр
Спеціальність	034 Культурологія
Освітня програма	Музична культурологія

Курс	1
Семестр	1, 2

Статус	Обов'язкова
---------------	-------------

ECTS	4,5
Годин	135
Лекції	34
Семінари	34
Самостійна робота	67

Семестровий контроль	Іспит
-----------------------------	-------

Інформація про викладача

ПІБ	Єфремов Євген Васильович доцент, кандидат мистецтвознавства
Профіль викладача	-----
e-mail	evg-50@ukr.net

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Реальний стан і майбутнє кожної національної культури обумовлені не лише сучасними світовими тенденціями, політичними чинниками, модою, але й тими глибинними історичними процесами, які відбувалися в етнічному середовищі у давніші часи. Саме довготривалі традиції етносу – його звичаї, обрядовість, народне мистецтво – значною мірою визначають найсуттєвіші сучасні риси національної культури, у тому числі, музичної. Починаючи від Миколи Лисенка, усі провідні діячі української музичної культури і мистецтва послідовно відстоювали збереження національних основ; адже

вони усвідомлювали, наскільки важливо представити світу українську культуру, як споконвічно самостійне й оригінальне явище. Як і століття тому, українська музика складається з багатьох шарів різночасового походження (традиційний фольклор, церковна музика, академічна композиторська творчість, побутова й популярна музика, джаз, сучасні форми і течії), частина яких пов'язана з певною сферою побутування або людською спільнотою. Кожному з цих шарів музичної культури в навчальних планах для студентів-культурологів присвячено окремі дисципліни або розділи в них.

З традиційною народною музикою, особливостями її функціонування та деякими закономірностями будови студенти знайомляться на 1-му курсі у циклі лекцій «Народна музична творчість». На відміну від інших, він має декілька важливих особливостей. Перша з них – не тільки теоретична, але й практична спрямованість курсу: протягом 2-х семестрів студенти, спираючись виключно на слуховий досвід, мають вивчити напам'ять певний обсяг народнопісенного матеріалу різних жанрів (т.зв. «Пісенний мінімум»). Ця форма роботи дозволяє сучасній людині відчувати себе у контексті, наближеному до умов фольклорного середовища, а колективний спів сприяє неабиякій зацікавленості студентів досі маловідомими їм музичними явищами. Друга особливість – залучення до аналізу зразків музики різних народів світу. Такий підхід, з одного боку, дає уявлення про величезне розмаїття світової етнічної музики, а з другого – змогу побачити визначне місце у ньому української музичної культури й притаманну їй яскраву неповторність. Третя особливість обумовлена характером матеріалу, який вивчається: адже традиційна народна музика, усна за способом існування і передачі, настільки заглиблена своїм корінням у вірування і побут наших далеких предків, що вивчення її вимагає використання досягнень і методів кількох суміжних наук – історії та географії, етнографії і лінгвістики, фольклористики й етномузикології. Ця обставина фактично наближує навчальну дисципліну «Народна музична творчість» до «Музичної етнології».

Мета навчального курсу – озброїти майбутніх культурологів комплексом основних знань у сфері етнічної музичної культури, насамперед української, продемонструвавши її емоційно-образне і структурне розмаїття, а також її місце у системі традиційного побуту й культури народу – в давнину і в сучасному житті.

Сформульована мета складається з кількох **завдань**, вирішення яких дозволять студентам:

1. Засвоїти головні поняття етномузикології, етнографії, фольклористики та термінів, які їм відповідають;
2. Визначати аналітичним шляхом жанрові різновиди українських традиційних пісень, традиційних музичних інструментів, приблизну географічну локалізацію певних музичних явищ;

3. Ознайомитися з найважливішими науковими працями українських і зарубіжних вчених у галузі етнографії, фольклористики, етномузикології, мелогеографії;
4. Вміти застосовувати – в плані культурознавчих порівнянь, описів – знання, здобуті у процесі проходження курсу і опрацювання літератури;
5. Навчитися практичному застосуванню вивченого пісенного матеріалу – як ілюстрації до просвітницьких лекцій, відповідей на семінарах, майбутніх наукових доповідей тощо, а також у повсякденному побуті;
6. Розрізняти найхарактерніші риси традиційної музики різних народів світу з метою їх визначення (за ступенем архаїчності, расовими та етнічно-мовними ознаками, релігійної приналежності, типом господарювання тощо);
7. Мати можливість оцінити ступінь відповідності того чи іншого явища сучасної музичної культури головним критеріям справжньої української традиції.

Структура курсу. Основні, базові теоретичні знання студенти отримують на лекційних заняттях. Практичний напрямок втілюється в ході численних музично-аналітичних процедур (як слухових, так і по нотах), в процесі багаторазового прослуховування, запам'ятовування і виконання фольклорних творів з «Пісенного мінімуму», а крім того, через слухове ознайомлення з набором зразків традиційної музики етносів світу. Більша частина цих завдань, а також опрацювання спеціальної літератури виконується як самостійна робота студентів. Використання засобів аудіопрослуховування, відеозаписів народних обрядів, фольклористичних експедиційних сеансів, сценічних виступів сільських співаків і музикантів, комп'ютерних програм, інтернет-ресурсів, а також сучасних засобів комунікації Viber, ZOOM (особливо важливих під час карантинного періоду) – все це сприяє глибшому засвоєнню навчального курсу, урізноманітнює форми викладу і поживляє зацікавленість студентів предметом.

Перевірка отриманих знань і навичок відбувається у формі 1 – контрольних робіт (головним чином, музично-аналітичні завдання); 2 – семінарських занять (найчастіше пов'язаних з аналізом літератури, етнографічними темами та етноорганологією); 3 – написання рефератів (на різні етнографічні та етнокультурологічні теми); 4 – підсумкового іспиту, який складається з кількох епізодів: а) відповіді на теоретичне запитання екзаменаційного білету, б) етномузичної вікторини в) виконання вивчених зразків з «Пісенного мінімуму».

ПЕРЕЛІК ТЕМ.

Тема 1. Вступ до курсу. Музичний фольклор і питання походження та

еволюції музики.

Тема 2. Теоретичні засади народної музики. Співвідношення слово і наспіву в народній пісні. Види народного віршування. Силабічне віршування.

Семінар. Силабічне віршування у текстах українських народних пісень.

Тема 3. Принципи ритмічної організації народних пісень. Складоритмічне моделювання.

Тема 4. Ладозвукорядна організація пісенної мелодики та принципи варіювання.

Тема 5. Розмаїття композиційних форм пісенного фольклору.

Аналітичний семінар. Форма в народній пісні.

Тема 6. Українські традиційні інструменти: систематика, регіональні різновиди, типи ансамблів.

Тема 7. Жанрова система інструментальної музики. Творчість кобзарів і лірників.

Семінар. Систематика музичних інструментів Курта Закса і Еріха фон Горнбостеля.

Тема 8. Жанрова система української народної музики. Функціональна обумовленість стилістики обрядової пісенності. Регіональні різновиди.

Тема 9. Позаобрядові фольклорні жанри – думи, балади, псалми, лірика

Семінар. Дума і балада – епічні жанри українського фольклору.

Тема 10. Опозиційні типи культур у світі. Музичне мислення і типи музичних культур. Архаїчна музика народів світу.

Тема 11. Монодичний та поліфонічний типи музичної культури. Українське традиційне багатоголосся. Етапи музичного мислення і еволюція пісенної фактури.

Тема 12. Монодичні етномузичні культури сьогодні. Музичні культури арабо-ісламського світу та Кавказу.

Тема 13. Поліфонічні культури світу, форми багатоголосся – загальне і особливе.

Семінар. Монодія і поліфонія в Україні і світі.

Тема 14. Етнічні музично-стильові процеси. Фольклор у сучасному світі.

Форми та технології навчання

Лекції, семінарські заняття, написання рефератів, слухання музики, виконання аналітичних вправ.

Навчальні ресурси

Використання засобів аудіо-прослуховування і перегляду відеозаписів народних обрядів, фольклористичних експедиційних сеансів, сценічних виступів сільських співаків і музикантів урізноманітнює форми викладу і поживає зацікавленість студентів предметом, а впровадження комп'ютерної програми WaweLab, інтернет-ресурсів, а також сучасних засобів комунікації Viber, ZOOM (особливо важливих у карантинний період) сприяють глибшому засвоєнню навчального курсу.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	СЕМІНАРИ	10
2.	РЕФЕРАТ	5
3.	КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ	10
4.	ВІКТОРИНИ	10
5.	ВИКОНАННЯ ПІСЕННОГО МІНІМУМУ	10
6.	Підсумкова контрольна робота	10
7.	Відвідування лекцій	5
8.	ІСПИТ	40
	<i>Всього</i>	100

Критерії оцінювання знань студентів

Оцінка **«відмінно»**: студент володіє глибокими і міцними знаннями; здатний самостійно визначити головні структурні й стилістичні риси музично-фольклорного зразка; безпомилково відповідає на всі пункти аудіовікторини; виконує українські народні пісні, наслідуючи їх регіональну стилістику.

Оцінка **«добре»**: студент правильно і логічно відповідає на теоретичне запитання; здатен самостійно визначати головні структурні й стилістичні риси нескладного музично-фольклорного зразка; безпомилково відповідає на більшість пунктів аудіовікторини; засвоїв більшу частину зразків з «Пісенного мінімуму», хоча й не завжди наслідує їх регіональну стилістику.

Оцінка **«задовільно»**: студент в основному розуміє теоретичний матеріал, але в музичному аналізі припускається до помилок; на пункти

вікторини дає менше 50% правильних відповідей, запам'ятав тільки половину зразків з «Пісенного мінімуму», а їх виконання не відрізняється точністю й естетичною виразністю.

Оцінка **«незадовільно»**: студент не засвоїв більшу частину теоретичного матеріалу; йому не вдається проаналізувати музичний зразок і зробити правильні висновки; більшість відповідей на вікторину виявилися хибними, а з «Пісенного мінімуму» він зміг відтворити – досить формально й невиразно – менше 30% зразків.

Позааудиторні заняття

Передбачається, що найбільш зацікавлені й здібні студенти мають можливість підготуватися під керівництвом викладача і взяти участь у міжнародних та вітчизняних конференціях відповідного тематичного спрямування, творчих конкурсах, круглих столах тощо.